

Czine Aliz

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Szeibert Orsolya Ágnes, habilitált egyetemi docens

Okozatosság a kártérítési jogban

I. Bevezetés

A kárfelelősség négy dogmatikai alapeleme közül hangsúlyosan a kár, a jogellenesség és a felróhatóság kerül középpontba a bizonyítás során, míg az okozati összefüggés kérdése sokszor csak az alperes és a károkozó személyének azonosságára irányul.¹ Fézer szerint a magánjogi dogmatika indokolatlanul kevés figyelmet szentel a kauzalitás kérdéskörének, sőt egyes államok joggyakorlata hajlamos összemosni azt a büntetőjogi okozatossággal. Az oki folyamat összetettebb eseteiben azonban a kauzalitás a kártényállás központi elemévé léphet elő.²

Eörsi megállapítása szerint kárfelelősség elemeinek esszenciális sajátossága az, hogy nem vizsgálhatóak szeparáltan, „hanem egymással való összefüggésükben válnak relevánsná”.³ Mind közül kiemelkedik azonban az okozatiság, amely tulajdonképpen „egységbe rendezi a felelősség szempontjából az összes többi feltételt”,⁴ hiszen nem beszélhetünk kárfelelősségről, ha a felróható és jogellenes magatartást, valamint a bekövetkezett kárt nem köti össze a kettő között fennálló okozati összefüggés.

Marton rámutat, hogy az okozatosság két tekintetben is determinálja a kártérítés jogintézményét. Egyrészt a prevenció elv szellemében meghatározza a károkozók körét, akikkel szemben a kártérítés mint szankció alkalmazható lehet. Ez tulajdonképpen a „felelősségfolyamat” kezdő pontjának kijelölését jelenti.⁵ Másfelől az okozatosság behatárolja a kártérítés terjedelmét is, mert fennálló felelősség mellett is a károkozó „csak azokat a következményeket tartozik viselni, melyek azzal a kárral, melyért felelős, okozatos összefüggésben vannak”.⁶

¹ Fézer 2011. 181.

² Fézer 2011. 181.

³ Eörsi 1966. 129.

⁴ Eörsi 1966. 129.

⁵ Marton 1992. 122.

⁶ Marton 1992. 122.

A fenti megállapításokból is látszik, hogy az okozati összefüggés meghatározó eleme a kárkötelemnek, ezzel együtt pedig – *Marton* megfogalmazása szerint – „az összetett, emberileg sokszor áttekinthetetlen szövedékeivel, elágazásaival kétségtelenül már önmagában is egyike a kártérítés legnehezebb kérdéseinek”.⁷ Az okozatosság nehezen megfogható voltára mutat rá *Szladits* is, aki szerint „az okozatosság határait az élet számtalan lehetősége mellett általánosságban megvonni lehetetlen, mindössze útbaigazításul szolgálhatnak” egyes tételek.⁸

Eörsi a kártérítési jog egyik neuralgikus pontjának véli, hogy míg a kauzalitáshoz elméleti viták sokasága fűződik, ugyanennek a gyakorlati jogászok nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget, nem érzik a gyakorlatban is problémát jelentő kérdésnek.⁹ Ez a jogalkalmazói attitűd annak a veszélyét hordozza magában, hogy a bírák gyakran „megérzésük szerint” döntenek el az okozati összefüggés kérdéséről, ez pedig a bírói önkény táptalaja lehet.¹⁰

Még ha e felvetés ilyen sarkosan nem is bizonyulna igaznak, *Eörsi* elmélete ma is elgondolkodtató lehet a magyar bírói gyakorlatra nézve. Jelen dolgozat elsődleges célkitűzése megvizsgálni, hogy a hazai szakirodalom mely elméleti alapokon dolgozta ki az okozatosság tanát, második lépcsőként pedig arra a kérdésre keresem a választ, hogy a magyar bírói gyakorlatra és jogalkotásra miként vetültek rá ezek a tanok. Tekintettel arra, hogy az okozatosságot érintő hazai szakirodalom túlnyomó része a régi Polgári Törvénykönyv¹¹ hatálya alatt született, a tanulmány hangsúlyosan e normatív háttérbe ágyazódó bírói gyakorlatot elemzi.

II. Az okozatosság vizsgálata

Az okozatosság vizsgálata során három lépcsőben kell eljárnia a jogalkalmazónak.¹² Az első az *okok azonosítása*, azaz annak a körnek a meghúzósa, hogy a kárral összefüggő körülmények közül melyeket tekinti oknak és ezt milyen alapon teszi. A második feladat a kiválasztott *okok szűrése*, azaz annak megállapítása, hogy a kiválasztott okok közül a jogi felelősség szempontjából melyek játszhatnak szerepet. Végül a harmadik

⁷ Marton 1992. 122.

⁸ Szladits 1937. 289.

⁹ Eörsi 1958. 56.

¹⁰ Eörsi 1958. 56.

¹¹ 1959. évi IV. törvény

¹² Az okozatosság vizsgálatának lépcsőit tipizálja: Blutman 2011a. 119.

lépcsőben annak a tisztázása van soron, hogy az azonosított okok egymáshoz való viszonyát miként ítéli meg.¹³

A kauzalitás vizsgálata tehát nem egy mozzanatú, mert különbség van a természettudományos értelemben vett, azaz *ténybeli okozatosság* és a *jogi okozatosság* tartalma között. Marton hivatkozik John Stuart Mill tételére, amely szerint „*valamely eredménynek oka annak minden olyan előzménye együttvéve, mely elengedhetetlenül szükséges volt ahhoz, hogy az eredmény beálljon*”.¹⁴ Ez a *conditio sine qua non* elve, amely az okok körét olyan tág körben rajzolja meg, hogy lényegében alkalmazhatatlan a kártérítési jogi dogmatika számára. Ennek oka az, hogy egyrészt lehetetlen vállalkozás lenne a jogalkalmazó számára valamennyi előzmény felkutatása. Még fontosabb azonban, hogy ez nem is célja, hiszen a jogalkalmazó csak „*azt a személy által kifejtett magatartást kutatja, amelyre a jog eszközeivel befolyást gyakorolni lehetséges*”.¹⁵ Marton rámutat tehát, hogy nem a jog, hanem a „*természet törvényei*” határozzák meg, hogy egy adott káreseménynek mely magatartások az okozói, a jog mindössze szelektálhat az okok sokasága közül, és figyelmen kívül hagyhatja némelyiket, „*ha ez rá nézve hasznavehetetlen*”.¹⁶ A kauzalitás tehát azon személyek körét jelöli ki, akikre a kártérítési szankció hatni akar, „*a jogi reakció mérvét pedig az okozatosságtól függetlenül a beszámítás tana hivatott megszabni jogpolitikai mérlegelések alapján*”.¹⁷ Marton ezért élesen kritizálja azt a tudománytalannak tartott megoldást, amely a felelősségi cél által megkövetelt korlátozást új jogi okfogalom felállításával végezte el.¹⁸ Ide sorolható a német elméletben uralkodóvá vált *adekvát kauzalitás* tana, amely alább kerül részletesen ismertetésre.

Ezek a gondolatok is rámutatnak arra, hogy az okozatosság jogalkalmazói kutatása nem ér véget az oksági kapcsolatok mechanikus azonosításával, hanem komoly értékelő mozzanatot követel meg.

Eörsi fejtegetése szerint, „*nem azt kutatjuk, amikor a felelősség megállapításáról van szó, hogy milyen mozzanatok vannak oki viszonyban a kárral, hanem azt, hogy a 'gyanúba került' felróható kötelezettségzegés van-e olyan összefüggésben a kárral, hogy a kártérítés az adott konkrét esetben alkalmas lesz az oki folyamat*

¹³ Blutman 2011a.119.

¹⁴ Marton 1992. 123.

¹⁵ Marton 1992. 123.

¹⁶ Marton 1992. 123.

¹⁷ Marton 1992. 123.

¹⁸ Marton 1992. 124.

társadalmilag egészséges lebonyolításának előmozdítására".¹⁹ Nem önmagért való és nem is céltalan vizsgálódásról beszélünk tehát, mert „*a felelősség szempontjából releváns okokat keressük*".²⁰ Eörsi gondolatmenetében az okok eme célirányos kutatásának értelme mindig a kártérítés funkciójának, azaz a nevelő hatásnak az érvényre juttatása. Ennek eléréséhez a jogalkalmazónak azokat a magatartásokat kell kiválasztania az események sorából, amelyek ellen szükséges és lehetséges is védekezni, továbbá amelyek esetében a kártérítés nemcsak általános, hanem magatartásspecifikus nevelő hatást képes kifejteni.²¹

Természetesen ezeket a gondolatokat áthatja a kártérítés funkciójának ideológiai meghatározottsága, amelyben a nevelési célzat kiemelt szerephez jut. Ma is igaz azonban, hogy a jogi okozatosság megállapítása nem értékmentes. Meghatározza a kártérítés éppen aktuális funkcionalitása, az aktuális jogpolitikai értékválasztás.

Kialakultak azonban az irodalomban az okozatosságnak olyan elméletei, amelyek orientálhatják a jogalkalmazót a fenti folyamatban, az alábbiakban ezek kerülnek ismertetésre.

III. Okozatossági elméletek

Előljáróban le kell szögezni, hogy az okkiválasztó elméleteknek nincs kikristályosodott tipizálása. Van olyan nézet, amely szerint az elméletek nem alkalmazhatóak a gyakorlat számára, mert fogalomrendszerük a gyakorlatra nem vetíthető rá, az egyes elméleteknek több változata van, és azok egzakt tartalma is bizonytalan sok esetben.²² Nem vitatva az elméletek közötti határvonalak elmosódottságát, a klasszikus tipizálás ismertetését kísérelm meg.

1. Az okkiválasztó elméletek elemzésének kiindulópontja a **feltételek (okok) egyenértékűségének tana**, azaz a *conditio sine qua non* elve, amely lényegében a ténybeli okozatosságot ültette át a jogba. Az elv lényege, hogy a kár bekövetkezéséhez vezető folyamat valamennyi tevésben vagy mulasztásban megnyilvánuló elemét a vizsgálat körébe kell vonni.²³ Ez az elmélet *Maximilian von Buri* német jogtudós nevéhez köthető, aki azt hangsúlyozta, hogy „*az eredmény minden egyes előfeltétele egyenértékű, mert bármelyik nélkül az elmaradt volna, így*

¹⁹ Eörsi 1966. 129.

²⁰ Eörsi 1966. 129.

²¹ Eörsi 1966. 130.

²² Blutman 2011b. 309.

²³ Fézer 2011. 181.

egyetlen előfeltétel megvalósítója is okozója az egész eredménynek".²⁴ Ez a tan vált uralkodóvá például a német büntetőjogi elméletben.²⁵ A kárfelelősség tekintetében azonban ma már szinte valamennyi európai jogrendszerben meghaladott ez az elv, az okok azonosításában használható első lépésként azonban a mai napig van létjogosultsága.²⁶ Figyelemre méltó, hogy az európai államok kártérítési jogának harmonizációját célként kitűző Európai Kártérítési Jogi Alapelvek az okozatosság körében első számú alapelvként a *conditio sine qua non*-t rögzíti akként, hogy *„egy tevékenység vagy magatartás okozati összefüggésben áll a károsult kárával, ha ezen tevékenység hiányában a kár nem következett volna be,*”²⁷ Fézer felhívja a figyelmet arra, hogy Belgiumban – egyetlen európai államként – a jogalkalmazás nem lép tovább a jogi okozatosság vizsgálatának szintjére, hanem alapelvi szinten támaszkodik a feltételek egyenértékűségének tanára a kárkötelem vizsgálatakor.²⁸

Nem nehéz belátni, hogy a természettudományos megközelítés átültetése az emberi magatartásokra könnyen tévútra vezethet. *Eörsi* példája szerint az elmélet értelmében *„egyenértékűnek kellene tekinteni azt, hogy a károsult éppen akkor járt arra, ahol a baleset történt, hogy a károkozót megszülték, hogy a károkozó gondatlanul járt el, hogy alkoholt fogyasztott, hogy azt az italboltot, ahol az alkoholt fogyasztotta üzemben tartották stb*”.²⁹ A jogelméletnek tehát tovább kellett lépnie ezen, keresnie kellett a választ arra, meddig kell visszamenni az okok sorában a kártényállás felépítésénél.³⁰

2. A feltételek egyenértékűségének tanán kívánt túllépni a német jogtudományban gyökerező **adekvát kauzalitás tana**, amely második lépcsőként a jogi okozatosság azonosítására törekszik, azaz *„az esethez mért, alkalmazott, a jogi konzekvenciák szempontjából számba vehető” okozatosságot keresi*.³¹ Ezen elmélet szerint az okozatosság csak akkor áll fenn, ha a szóban forgó magatartás rendes körülmények között alkalmasnak tűnik arra, hogy a károsító eredményt előidézze.³² Ezen okfogalom szerint nem elégséges tehát, hogy a kár a károkozó magatartás eredménye legyen, de az is szükséges, hogy e következmény

²⁴ Marton 1992. 123.

²⁵ Blutman 2011b. 310.

²⁶ Fézer 2011. 182.

²⁷ Principles of European Tort Law (PETL) Art. 3:101. §

²⁸ Fézer 2011. 182.

²⁹ Eörsi 1958.57.

³⁰ Fézer 2011. 184.

³¹ Marton 1992. 125.

³² Marton 1992. 125.

legalább az „*általános emberi tapasztalat szerint*” előrelátható legyen.³³ Negatív megközelítéssel: hiányzik az okozatosság, amikor a jogellenes cselekmény olyan hatást eredményez, amelyre senki sem számíthatott, amelyet nem lehetett előre látni.³⁴ Ezen elméletnek tehát egyfajta rendszerintiség a kiválasztási alapja, és kiesnek azok az okok, amelyek eltérnek ettől.³⁵ *Traeger* – legtöbbször idézett megfogalmazása szerint – „*az okozati összefüggés akkor adekvát, ha a károkozó körülmény a bekövetkezett eredményfajta objektív lehetőségét általánosságban nem csekély mértékben növeli*”.³⁶

Tankönyvi példa, hogy nem áll fenn az okozati összefüggés az elmeogyintézet mulasztása és a kár között abban az esetben, ha az elmebeteg megszökik, jegy nélkül vonatra száll, majd amikor a kalauz leszállítja, az a vonat elé vetve magát öngyilkosságot követ el.³⁷ Ugyanígy nem felel a közlekedési balesetet okozó jármű üzembentartója a balesetet követően a károsult által elszenvedett orvosi műhiba következményeire.³⁸ További példa szerint, ha a károkozó eltöri a károsult végtagját, majd a mentő a kórházba szállítás közben karambolozik és életét veszti a károsult, az adekvát kauzalitás tana szerint két külön kárkötelem keletkezik. A végtagot eltörő károkozó nem felel azon összefüggés szerint, hogy magatartása hiányában a károsult nem tartózkodott volna a mentőautóban a baleset pillanatában.³⁹

A példák jól érzékeltetik, hogy a ténybeli okozatosság milyen messzire vezethet, és milyen nagy szükség van a jogi okozatosság fellelésére.

Marton azonban élesen kritizálja az adekvát kauzalitás tanát, amelynek indítóoka, hogy álláspontja szerint a „fogalmi tisztaság” hiánya hatja át ezen elvet.⁴⁰ Az első és legfontosabb tévedés, amelyet felró, hogy a felelősség határainak meghúzása jogpolitikai döntés kérdése, azonban az adekvát kauzalitása tana megpróbálja ezt átültetni az okozatosság ténybeli kérdésének körébe.⁴¹ Ennek kapcsán kiemeli, hogy a jogpolitikai szempontokat nem elleplezett módon kell „*becsempészni a rendszerbe*”, hanem éppen hogy nyílt diskurzus tárgyát kellene képezniük.⁴² *Marton* az elmélet másik hibáját abban látja, hogy csak a vétkességi elvet ismeri,

³³ Marton 1992. 125.

³⁴ Fézer 2011. 188.

³⁵ Petrik 2002. 64.

³⁶ A meghatározást idézi Boronkay 2007. 177.

³⁷ A PKKB P.86.400/1963. számú eseti döntést ismerteti Eörsi 1966. 145.

³⁸ Zoltán 1961. 101. hiv. Fuglinszky 2015. 246.

³⁹ Fézer 2011. 189.

⁴⁰ Marton 1992. 125.

⁴¹ Marton 1992. 125.

⁴² Marton 1992. 125.

alkalmazhatatlanná válik ugyanis ott, ahol véletlen felelősségről beszélünk, ott ahol a *bonus pater familias* zsinórmértékéhez igazított előrelátóság már nem jöhet számításba a felelősség szempontjából.⁴³

Eörsi az adekvát kauzalitás érdemének tekinti, hogy előtérbe helyezi az előreláthatóság kérdését. Szintén rámutat azonban arra a logikai hibára, hogy ez „az előreláthatóság nem az ok relevanciáját döntötte el, de az minősített okká.”⁴⁴ Kiemeli, hogy téves az a megközelítés, amely az objektíve (embertől függetlenül) létező okok struktúrájában az emberi ismeretek, tapasztalatok alapján próbál fokozatokat keresni.⁴⁵

3. A kontinentális jogrendszerek adekvát kauzalitás elméletével némiképp párhuzamba állítható az angolszász jogban alkalmazott **előreláthatóság és az okok közelségének tana** (*foreseeability and proximity of cause*). Az angol bíróságok abban az esetben alkalmazzák ezeket a mércéket, amikor valamilyen kirívóan nagy összegű kár keletkezik.⁴⁶ Ide sorolható például az a jogeset, amelyben a károkozó egy kisbusszal ütközött, melynek utasai olyan ügyvédi iroda ügyvédei voltak, melynek országosan jó volt a hírneve és magas a bevétele. Az ügyvédek gyógyulásának időtartama alatt az iroda 250 millió angol font bevételtől esett el, amelyet elmaradt haszonként kívántak érvényesíteni a károkozóval szemben. Ebben az esetben az okok közelségének tana limitálta a kártérítő felelősséget, az ugyanis, hogy a gépjármű utasainak munkáltatója egy kiugróan nagy bevételű iroda volt, már nem tartozhatott „a szoros térbeli és időbeli összefüggés” körébe.⁴⁷

A jogelméletben kidolgozott és fentebb ismertetett alapvető okozatossági elméletek mellett a bírói gyakorlatban megfigyelhető egyéb okszerű szempontok nevesítése, melyek fogalmi szinten is relativizálják az okozatossággal kapcsolatos kategóriákat.⁴⁸ Találunk olyan ítéletet, amelyben a jogalkalmazó az **általános éleltapasztalat**, a **szokásos vagy rendszerinti következmény**, illetve a **tipikusan, életszerűen együttjáró következmény** terminológiával kapcsolja össze az okot az okozattal.

Mind a jogirodalomban, mind a bírói gyakorlatban meg-megjelenik a **szerves kapcsolat** fogalma. Eörsi szerint a kártérítés csak akkor töltheti be hatékonyan a nevelő funkcióját, ha fennáll a szerves kapcsolat, azaz a

⁴³ Marton 1992. 126.

⁴⁴ Eörsi 1966. 131.

⁴⁵ Eörsi 1958. 57-58.

⁴⁶ Fézer 2011. 185.

⁴⁷ Az esetet ismerteti Fézer 2011. 185.

⁴⁸ Ezen hivatkozott elveket összegyűjti Fuglinszky 2015. 247-250.

jogellenes magatartás eredményével „*elvileg számolni lehet*”.⁴⁹ A negatív megközelítés eszközével élve felsorolja azokat az eseteket is, amikor a szerves kapcsolat bizonyosan hiányzik. Ilyen eset például, ha eltér a kötelességszegés és a kár jellege, vagy ha közbeékelődött egy vagy több olyan esemény, amely megszakította az okfolyamatot (pl. károsult elhatározása, valamely rendkívüli körülmény, amely az események tipikus lefolyását megmászította, vagy ha nagyszámú tényező iktatódik a magatartás és a bekövetkezett kár közé).⁵⁰

A fenti okszűrő szempontok ahhoz adnak eligazítást, hogy jogi értelemben mely magatartások minősülhetnek okká. A jogalkalmazói gondolatmenet következő szintje azonban arra keresi a választ, hogy több ok együttes meglétét miként kell megítélni, illetve az oksági láncolatot mely különleges tényezők szakíthatják el.

III. Több ok együttes megítélése és az okozatosságot megszakító különleges esetkörök

Ha egy kártényállásban *prima facie* több lehetséges ok is szóba jöhet, az oksági láncolat az a modell, amely ezeket rendszerbe szervezi.⁵¹ A látóköri középpontjában lévő okot (tipikusan a károkozó magatartását) az elsődleges, meghatározó vagy indítóok kifejezéssel szokták illetni.⁵² Az ehhez egyidőben vagy később bekapcsolódó más okot lehet együttes, együttható, közreható vagy elősegítő oknak nevezni.⁵³ Ehhez kapcsolódóan érdemes rámutatni, hogy a büntetőjog széles körben húzza meg az oksági kört, a büntetőjogi felelősséget nem eliminálja például az együttes ok, azaz a *concausa*, ez a körülmény csak a büntetés kiszabásánál jöhet számításba.⁵⁴ A polgári jog ennél enyhébb felelősségi mércével dolgozik, a közvetett okozati összefüggés ugyanis nem feltétlenül alapozza meg a kártérítési felelősséget.⁵⁵

1. Az okfolyamat „megrajzolása” ott kezdődik, hogy a jogalkalmazó kiválasztja az ún. **kiváltó okot**. *Blutman* ezt egy fikciónak tekinti, amely álláspontja szerint eleve torzító hatással van az okok egymáshoz viszonyított jelentőségére.⁵⁶ Ha ugyanis az okfolyamat visszabontásában a jogellenes magatartást tesszük az első helyre, azzal eleve meghatározó

⁴⁹ Eörsi 1966. 147.

⁵⁰ Eörsi 1966. 147.

⁵¹ Blutman 2011a. 120.

⁵² Blutman 2011a. 120.

⁵³ Blutman 2011a. 120.

⁵⁴ Blutman 2011a. 121.

⁵⁵ Blutman 2011a. 121.

⁵⁶ Blutman 2011a. 128.

jelentőséget tulajdonítunk ennek az oknak még azelőtt, hogy valamennyi felmerülő okot mindentől függetlenül számba vettünk volna.⁵⁷

Ezek a gondolatok álláspontom szerint arra hívják fel a figyelmet, hogy óvatosan kell eljárnia a jogalkalmazónak, amikor azzal a preconcepcióval dolgozik, hogy – eljárásjogi pozíciója szerint – az alperesi magatartás a kiváltó oka a kárnak. Legalább ilyen gondossággal kell kutatni minden olyan okot, amely e kettő közé ékelődik, anélkül, hogy annak eleve kisebb súlyt tulajdonítanánk. A különböző fokú bírói fórumokat megosztó kérdés volt például egy konkrét ügyben, hogy a közúti balesetben elhunyt károsult kárának mi volt a kiváltó oka: a járművet vezető magatartása (amelyben csak közrehatott, hogy a károsult kikapcsolta a biztonsági övét), avagy éppen az, hogy menetközben a károsult kikapcsolta a biztonsági övét (majd később közrehatott az ütközés).⁵⁸ Az is jogalkalmazói mérlegelés kérdése tehát, mely forrásból eredeztetjük az okfolyamatot.

2. Az okozatossági lánc vizsgálatokor azonban nemcsak emberi magatartásokkal, de az azoktól független tényezőkkel is számolni kell. Az egyik ilyen kérdés a **külső természeti okok** közrehatásának kérdése. Egy kár szinte kivétel nélkül természeti folyamatok közvetítésével következik be.⁵⁹ Eörsi leszögezi, hogy *„a felróható kötelezettségszegés a természeti erővel, körülményekkel elválaszthatatlanul összefonódva fejt ki hatását, általában csak az előbbi releváns”,* mert álláspontja szerint *„a természettel nem lehet kármegosztást létesíteni”*.⁶⁰ Erre tekintettel tehát két út kínálkozik: vagy a teljes kárért felel a károkozó, vagy egyáltalán nem felel abban az esetben, ha magatartása eltörpül a természet által kifejtett erőkhöz képest.⁶¹ A kettő szétválasztása csak azon ritka esetekben lehetséges, amikor egyértelműen elkülönül egymástól az emberi magatartás és a természeti erő következménye.⁶²

A bírói gyakorlat egyre több esetben helyezkedik ezzel ellentétes álláspontra. Az egyik jogesetben abban kellett állást foglalnia a bíróságnak, milyen hatással van a vízelvezető csatorna létesítésével kapcsolatban tervezési hibát vétő alperes felelősségére az a körülmény, hogy a kár bekövetkeztében az is közrehatott, hogy az esőzés – meteorológiai terminológia szerint – felhőszakadásnak minősült. A másodfokú bíróság teljes kártérítési felelősséget állapított meg. Ezzel

⁵⁷ Blutman 2011a. 128.

⁵⁸ A BH1993.7 számú eseti döntést ismerteti Blutman 2011a. 128.

⁵⁹ Eörsi 1966. 135.

⁶⁰ Eörsi 1966. 135.

⁶¹ Eörsi 1966. 135.

⁶² Eörsi 1966. 135.

szemben a Legfelsőbb Bíróság úgy foglalt állást, hogy az alperes nem felel az elháríthatatlan meteorológiai eseményért, ez utóbbi esetében a *casus nocet domino* elve érvényesül, tehát a károsult terhén marad a bekövetkezett kár.⁶³

Kérdéses, hogy van-e helye osztott okozatosságnak, mennyire állja meg a helyét az az érvelés, hogy a kár érintett része tekintetében eleve nem áll fenn okozati összefüggés.⁶⁴ A dogmatikai kételyek mellett ez gyakorlati kérdéseket is felvet. Milyen mérlegelési szempontok alapján lehet elválasztani a kárnak azt a részét, amely a természettől ered. Szakértői kérdés lesz, avagy bírói mérlegelésen kell nyugodnia?⁶⁵

3. A következő kérdés a **károsult belső fizikai és pszichikai diszpozíciójának** kérdése. Lényeges ennél a kérdésnél az, hogy a károkozó számára ez a körülmény felismerhető-e. Különösen az jelent problémát, ha a károkozó számára felismerhetetlen körülményről beszélünk.⁶⁶ Eörsi a forgalom biztonságára vezeti vissza ennek a kérdésnek a jelentőségét: a károkozó részéről is jogos elvárás ugyanis, hogy a jog megvédje őt attól, hogy „*tettének egészen rendkívüli következményeit is viselnie kelljen.*”⁶⁷ Ide tartozhat az az eset, ha a károsult öregkora vagy betegsége miatt a károkozó magatartás súlyosabb következményekkel jár, mint egy átlagos ember esetében.⁶⁸ Ennek megítélése körében találunk arra példát, hogy a jogalkalmazó – ha a kár szignifikáns hányada a belső diszpozíciónak tulajdonítható – elválasztja az egyiket a másiktól, és a kárnak csak a külső magatartásnak tulajdonítható részét ítéli meg.⁶⁹ Ellenben ha a belső tulajdonság elenyésző mértékben súlyosította a kárt, nyilvánvalóan figyelmen kívül kell hagyni.⁷⁰ Eörsi szerint kevésbé kell figyelembe venni a károsult rendkívüli pszichikai érzékenységét (pl. fokozott idegesség), ez csak akkor csökkentheti a károkozó felelősségét, ha „*nem volt elvárható, hogy azt a károsult leküzdje.*”⁷¹ Utal ebben a körben a nevelési célzatra, az önfegyelemre nevelésre is. Érdekes, hogy ettől elkülönítendő a károsult számára leküzdhetetlen ún. baleseti sokk, amelyért mindig felelnie kell a károkozónak.⁷² Ide tartozik például az az eset, ha valaki közeli hozzátartozója halálhírére idegösszeomlást kap. De fennáll a felelősség

⁶³ BH2010.64

⁶⁴ Fuglinszky 2015. 255.

⁶⁵ Fuglinszky 2015. 255.

⁶⁶ Eörsi 1966. 136.

⁶⁷ Eörsi 1966. 136.

⁶⁸ Eörsi 1966. 136.

⁶⁹ Eörsi 1966. 136.

⁷⁰ Eörsi 1966. 136.

⁷¹ Eörsi 1966. 137.

⁷² Eörsi 1966. 137.

abban az esetben is, ha valaki „a hirtelenül feltúrázott motor zajától megijedve elugrik” és így szenved sérüléseket, különös tekintettel a károkozó magatartás indokolatlanságára.⁷³

Eörsi állásfoglalása szerint a rendkívüli, előreláthatatlan fizikai diszpozíciót sem kellene a felelősség csökkentése szempontjából figyelembe venni.⁷⁴ A bírói gyakorlatból klasszikus példa azonban, amelyben két kerékpáros ütközött egymással, és a bíróság figyelembe vette a felelősség megállapításánál azt a tényt, hogy a károsult sérülésének súlyossága nagy részben a koponyacsont rendellenesen vékony voltára volt visszavezethető.⁷⁵ Van olyan álláspont is, amely szerint az előreláthatóság követelményét szigorúbban kell megítélni a testi épség elleni szándékos bűncselekmények esetén.⁷⁶

Nem lehet ebben a kérdésben határozottan állást foglalni, mindig az eset egyedi körülményei alapján kell döntenie, a károsultban rejlő diszpozíciót a károkozó magatartás jellegével összevetve kell értékelni. Kiindulóponttá mégis azt kellene tenni, hogy a károkozó viselje annak kockázatát, hogy a károsultban rendkívüli folyamatok indulhatnak meg.

4. Nemcsak természeti hatások hathatnak közre azonban az okozati láncban. Nagyon érdekes a másik embertől származó **pszichikai ráhatás** kérdése: miként felel az, akinek hatására cselekszik a károkozó? Eörsi ezt a „ráható” személy tudattartalmának vizsgálatával közelíti meg.⁷⁷ Nem igényel ugyanis különösebb mérlegelést, ha a pszichikai ráhatást végző személynek kiterjed a szándéka a károkozásra, mert ekkor közös károkozásról beszélünk.⁷⁸ Nem így van, ha a ráhatás gondatlan, ekkor általában felelősségről nincs szó, mert a vétőképes károkozó elhatározása elvágja az okozati láncot.⁷⁹ Lehet szó felelősségről azonban, ha például ez a tényező döntő hatással volt a magatartásra, vagy súlyos fokú a gondatlanság, azonban a tanácsadás már végképp kívül esik a felelősségi körön.⁸⁰ Ez utóbbi esetben azért az utaló magatartás szabályainak alkalmazása még szóba jöhet.⁸¹ Végül érdekes kérdés, hogy beszélhetünk-e felelősségről, ha a kár ún. virtuskodó fogadás eredményeképpen keletkezik. Konkrét ügyben a károkozó a részeg károsulttal fogadott, hogy meg tudja-e inni az italbolt töményszesz-

⁷³ A BH1965.5.4436 számú eseti döntést ismerteti Eörsi 1966. 137.

⁷⁴ Eörsi 1966.138.

⁷⁵ Legf. Bír. P.törv.IV.20.456/1972. számú eseti döntést ismerteti Petrik 2002. 70.

⁷⁶ Petrik 2002. 70.

⁷⁷ Eörsi 1966. 140.

⁷⁸ Eörsi 1966. 140.

⁷⁹ Eörsi 1966. 140.

⁸⁰ Eörsi 1966. 140-141.

⁸¹ Eörsi 1966. 141.

állományát, aki a próbálkozásba belehalt. A bíróság mind a kocsmát, mind a fogadás kötésekor szintén nem józan barátot kártérítés fizetésére kötelezte.⁸²

5. További kérdés, miként felel a károkozó azon károkért, amelyeket egy harmadik személy később a károsultnak okoz, azaz a **novus actus interveniens**-ért. Ennek tipikus példája a balesetet követően bekövetkező orvosi műhiba esete. Boronkay kiemeli, hogy bár van rá példa a nemzetközi gyakorlatban, hogy harmadik személy felróható károkozása megszakítja az oksági láncolatot, ez mégsem jellemző azonban általánosságban.⁸³ Ennek eldöntésénél jelenőséggel bírhat mind az eredeti, mind a későbbi károkozó felróhatóságának foka.⁸⁴

Eörsi rámutat, hogy ha a károkozók egymástól függetlenül okoznak kárt, a kárért is egymástól függetlenül fognak felelni, például ha valakit kifosztanak, és emiatt gyalog megy haza, útközben pedig megverik, nem lesz releváns a kettő közötti összefüggés, egymástól független kárkövetelmek keletkeznek.⁸⁵ Ha azonban a kórházba került sérült fertőzés következtében hal meg, ezért az, aki a kórházba kerülést okozta felelőssé tehető, a felelősség egyetemleges lesz, mert a végső következmény szerves kapcsolatban áll a kórház működésével.⁸⁶

6. Végül az utolsó kérdéskör, amelyre kitérek, az a **hipotetikus okozatosság** kérdése, amely arra ad választ, miként ítélandó meg, ha a szóban forgó kár a károkozótól függetlenül is bekövetkezett volna egy későbbi időpontban.⁸⁷

Marton ezt az esetet azon ritka körbe sorolja, amikor „a bíró pusztán beszámítási mérlegelés alapján az egész kártérítést mellőzi, mert az a kártérítési alapelveknek nem felel meg”.⁸⁸ Ennek oka, hogy a kár a károkozó magatartásától független okfolyamat eredményeképpen is bizonyítottan bekövetkezett volna.⁸⁹ Ebben az esetben a káronszerzés tilalmával kerülne konfliktusba a marasztalás, tehát – Grosschmid Béni terminusa szerint – ilyenkor a kárigény megüresedik, előáll a „megüresítő más ok”.⁹⁰

⁸² LB. P. törv.II. 20.220/1960. számú eseti döntést ismerteti Eörsi 1966. 142.

⁸³ Boronkay 2007. 197.

⁸⁴ Boronkay 2007. 197.

⁸⁵ Eörsi 1961. 457.

⁸⁶ Eörsi 1961. 457.

⁸⁷ Boronkay 2008. 119.

⁸⁸ Marton 1992. 316.

⁸⁹ Marton 1992. 316.

⁹⁰ Marton 1992. 317.

A hipotetikus okozatosság esetkörében a kártérítés két funkciója más-más irányba tereli a jogalkalmazót, mert a reparációs funkció ekkor nem érvényesülhet, a prevenciós funkció azonban mégis arra ösztönözne, hogy a károkozó nem mentesülhet a felelősség alól pusztán azon az alapon, hogy egy tőle független esemény „elragadta az okozatosságot”.⁹¹

Van tehát olyan álláspont, amely szerint, aki egyszer ténylegesen kárt okozott, köteles azt megtéríteni függetlenül az azt követő történésektől.⁹² Boronkay idézi Grosschmid találó megfogalmazását, amely szerint „*alapgondolat, hogy a kár bekövetkeztével az obligáció a maga megalakulásában bezárkózik (későbbi érdektünetektől függetlenedik)*”.⁹³

Tipikusan olyan kérdésről beszélünk tehát ahol a jogalkalmazónak mérlegre kell tennie, hogy a kártérítés funkciói közül melyiket tartja védendőbbnek. Elvi alapon erről nem lehet állást foglalni, az eset összes körülményei alapján kell dönteni. Eörsi például akként árnyalja a képet, hogy álláspontja szerint az utólagos eseménynek csak akkor lehet hatása a felelősségre, ha gondatlan károkozásról beszélünk, a kárt valamilyen vagyontárgyban okozzák és az utólagos esemény rövid időn belül követi a károkozó magatartást, de még a kár megtérítése előtt következik be.⁹⁴

Az eddigiek nem fedik le teljesen az okozatossági, okkiválasztó elméleteket, az okfolyamat különböző értelmezéseit. Mégis igazolták Szladits fent idézett azon tételét, hogy „*az okozatosság határait az élet számtalan lehetősége mellett általánosságban megvonni lehetetlen, mindössze útbaigazításul szolgálhatnak egyes tételek*”.⁹⁵ Láthattuk, hogy elméleti modellek felállítása lehetséges, de azok nem lesznek automatikusan átültethetőek a gyakorlatba.

Az alábbiakban a bírói gyakorlat és a Ptk. okozati összefüggéssel kapcsolatos törekvéseivel foglalkozom.

IV. Az okozatosság bírói gyakorlata és az előreláthatósági követelmény megjelenése a Ptk.-ban

Az okozatosság jogalkalmazói megközelítésével kapcsolatban visszatérhetünk Eörsi felvetésére, amely szerint az oksági elméletek

⁹¹ Meszlény Artúr kifejezése szerint, hivatkozva Fuglinszky 2015. 257.

⁹² Boronkay 2008. 124.

⁹³ Grosschmid 1932. 669. hiv. Boronkay 2008. 124.

⁹⁴ Eörsi 1966. 134.

⁹⁵ Szladits 1937.289.

végső soron arra vezethetnek, hogy a bíró önkényesen határozza meg, mi volt az ok és megérzésére alapítja az ítéletet.⁹⁶

Valóban realitás ebben a körben, hogy a gondolkodás sorrendje felboruljon. Ennek egyik oka az, hogy a felelősségi pillérek nem vizsgálhatóak hermetikusan, a bírói mérlegelésben sokszor ezek az elemek egymással összemosódva jelennek meg. Különösen az okozatosság és a felrőhatóság határai válnak viszonylagossá sok esetben, amely egyúttal kihathat a bizonyítási teher kérdésére is.

Alapveti kérdéseket vet fel, ha az okozatosság már annak ténybeli szintjén bizonytalan. Ez gyakran előfordul az **egészségügyi szolgáltatókkal kapcsolatos kártérítési perekben**. Kiindulópont, hogy az okozatosságot a felperes károsultnak kell bizonyítani, míg a felrőhatóság hiányát az alperes károkozónak. Az 1990-es évek bírói gyakorlata ragaszkodott ehhez a tételhez, és teljes körű okozatosságot követelt meg, azaz ha a károsult nem tudta bizonyítani, hogy az egészségromlás az alperes mulasztásának következménye, úgy a keresetét elutasították.⁹⁷ Még ingoványosabb talajra tévedt az a károsult, aki a gyógyulási esély elvesztéséhez való jogáért követelt kártérítést, hiszen természettudományos eszközökkel ez még kevésbé volt bizonyítható. Nem állapította meg például a bíróság a felelősséget abban az ügyben, amelyben a beteget rosszullét miatt mentők szállították az alperesi intézménybe, ahol járóbeteg-rendelésen végzett vizsgálatok után hazabocsátották, majd egy hét múlva ismét rosszul lett és kórházba szállítása után meghalt. A bíróság kimondta ugyan, hogy a beteg korábbi ambuláns kivizsgálásakor nem megfelelően értékelték a tüneteket és a fenyegető infarktus kialakulásának veszélyét. Az ítélet indokolása szerint „a beteg életben maradási esélyét az azonnali intézeti felvétel, továbbá a célirányos vizsgálat és a preventív gyógykezelés – meg nem határozható mértékben – javította volna, orvosszakértőileg az azonban nem állítható, hogy mindezen ténykedések a fatális szívizominfarktus kialakulását biztosan elháríthatták volna.”⁹⁸

Ez a rigorózus bírói gyakorlat nyilvánvalóan igazságtalan döntéseket szült, mert egyoldalúan a gyengébb és kiszolgáltatottabb félre hárította annak terhét, hogy bizonyos oksági folyamatok természettudományos módszerrel objektíve sem igazolhatóak. Nem beszélve arról, hogy a laikus beteg a kórházzal szemben információs hátrányban kísérelte meg a

⁹⁶ Eörsi 1958. 58.

⁹⁷ Pribula 2011. 245.

⁹⁸ A Baranya Megyei Bíróság P.20.937/1995. számú eseti döntését ismereti Dósa 2010. 183.

bizonyítást, hiszen legkevésbé sem volt felkészülve arra, hogy a káreseményt a jövőben bizonyítani kell.⁹⁹

Figyelemre méltó, hogy a magyar bírói gyakorlat felismerve ezt, teljesen átformálta az ilyen ügyek megítélését. Tette ezt úgy, hogy a 2000-es évek bírói gyakorlata átemelte a kérdést az okozati összefüggés problémaköréből a felróhatóság körébe. Ekkor már elégségesnek bizonyult ugyanis a minimális vagy releváns okozatosság bizonyítása a károsult részéről. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a betegnek mindössze azt kell bizonyítania, hogy a károsodás az egészségügyi beavatkozás során vagy azzal egyidőben jött létre, annak részletes folyamatát azonban nem. Ezzel szemben pedig az egészségügyi szolgáltatóknak azt kell bizonyítania, hogy az egészségügyi törvényben foglaltaknak megfelelően, tehát a tőle elvárható gondossággal járt el és ennek ellenére a kialakult szövődményt nem lehetett elkerülni (exkulpációs rendszer).¹⁰⁰ Egy eseti döntésben ezt úgy fogalmazza meg a bíróság, hogy ha az orvosi tevékenységgel összefüggő kiváltó ok lehetséges és nem zárható ki, akkor az alperes kimentése kerül előtérbe, vagyis bizonyítani kell, hogy a lehetséges okok tekintetében gondosan járt el, illetőleg a károsodás a gondos eljárása mellett is bekövetkezett volna.¹⁰¹

Az egészségügyi perek nem tekinthetőek tipikusnak, a kártérítési igények körében speciális szempontok érvényesülnek. Nyilvánvaló, hogy a fenti jogalkalmazói fordulat célja és eredménye az volt, hogy igazságossági, illetve jogpolitikai megfontolás alapján a gyengébb fél fokozottabb jogi védelmét valósítsa meg ebben a szektorban a kártérítés eszközével is oly módon, hogy gyakorlatilag megfordította a dogmatikai és eljárásjogi alapelveket. Anélkül, hogy ezt helyesnek vagy helytelennek ítélnénk, annyi levonható következtetésként, hogy a kárfelelősség pillérei nem is állnak olyan biztos alapokon, mint ahogyan első látásra gondolnánk. Értékválasztások mentén könnyedén formálhatóvá válnak. Nemcsak a fenti speciális esetkörben van ez így, de az okozatossági elméletek elemzése során is láthattuk, hogy szinte egyik esetben sem lehetett tisztán elméleti alapon kimondani, hogy az okozatosság fennáll, avagy megszakadt.

Novum, hogy az elemzett elméleti tanokon túlmenően a kárfelelősség körének meghatározására és ily módon kártérítés parttalanságának

⁹⁹ Pribula 2011. 245.

¹⁰⁰ Pribula 2011. 246.

¹⁰¹ EBH2009.1956

megakadályozására a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyv¹⁰² elfogadásával már a jogalkotó is kísérletet tett. Bár jelen tanulmány nem tette vizsgálat tárgyává a hatályos Ptk. nyomán alakuló bírói gyakorlatot, álláspontom szerint a jogalkotói koncepció megemlítése ehelyütt sem megkerülhető. A Ptk. 6:521. § szerint nem állapítható meg az okozati összefüggés azzal a kárral kapcsolatban, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. A törvényhelyhez fűzött indokolás szerint: *„A kártérítési ítélezés bizonytalansága jelentős részt abból fakadt, hogy a Ptk. valamennyi okozott kár megtérítését írta elő, ez viszont, adott esetben akár rendkívül távoli, a károkozó által teljes mértékben előre nem látható károk megtérítését tette volna szükségessé. A bíróságok különböző megoldásokkal próbálták az ilyen károk megtérítését elkerülni. A törvény – elismerve a bíróságok törekvésének indokoltságát – elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. Ez természetesen továbbra is a bíróságok mérlegelését teszi szükségessé, de a rendelkezés alkalmas lehet arra, hogy megteremtse a kiszámítható ítélezési gyakorlat alapját.”* A Ptk.-ban megfogalmazott előreláthatósági korláttal kapcsolatban felmerül, hogy a fent ismertetett okozatossági elméletek helyébe, vagy mellé fog-e lépni az előreláthatóság, és ha melléjük, úgy milyen helyet fog elfoglalni az oksági elméletek körében.¹⁰³ A rendelkezés tárgyi hatálya sem teljesen egyértelmű. A tartást pótló járadékra a Ptk. 6:529. § szerint nem terjed ki, de kérdés, hogy kiterjed-e a személyiségi jogok megsértésével okozott károkra, ami – bár már nem a deliktuális felelősség körébe tartozik –, de a sérelemdíjra utaló szabály folytán a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni rá (Ptk. 2:52. §).

Harmathy álláspontja szerint az előreláthatóságot a kárfelelősség egyéb elemeivel együttesen kell majd értékelni, nem pedig önállóan.¹⁰⁴ Arra is felhívja a figyelmet, hogy az előreláthatóság felmerülhet mind a kár bekövetkezése, mind annak nagysága kapcsán is, a törvény szövegezése alapján azonban inkább arra lehet következtetni, hogy az előreláthatóság a kárkövetkezmény tekintetében lesz vizsgálendő.¹⁰⁵ Kérdésként fogalmazódhat meg azonban, hogy a bírói mérlegelésre miként hat, ha szokatlanul nagy kárról van szó, nem vezeti-e vissza a bírót arra, hogy előrelátható volt-e egyáltalán bármilyen kár.¹⁰⁶

¹⁰² 2013. évi V. törvény

¹⁰³ Fuglinszky 2015. 274.

¹⁰⁴ Wellmann (szerk.) 2014. 487.

¹⁰⁵ Wellmann (szerk.) 2014. 487.

¹⁰⁶ Wellmann (szerk.) 2014. 487.

V. Összegzés

Az okozatosság kérdése egy logikai gondolatmenetben nem tűnik összetett vagy bonyolult kérdésnek. Az okozatosság fellelése láncná fűzi a kártényállás egyéb elemeit, lényegében megteremti a kártérítő felelősséget. „*Mágikus szerepet tulajdoníthatunk neki, mert megszabja, hogy ki felel, mely kárért felel és milyen nagyságú kárért felel*”.¹⁰⁷ A probléma ott jelentkezik, hogy már a ténybeli okozatosság sem minden esetben objektíve megismerhető. Ha pedig megismerhető, jogalkalmazói, illetve jogalkotói mérlegelést kíván, hogy az okok láncát meddig fejtsük vissza, hol válik a ténybeli okozatosság jogi értelemben túl távolivá és ezáltal irrelevánssá. Tovább bonyolítja a kauzalitás kérdését, hogy beágyazott a felelősségi premisszák rendszerébe, valamint a bírói gondolkodás könnyen elfogulttá válhat az ügy *prima facie* megítélése folytán.

Martonnal egyetértve a jogpolitikai természetű, éppen „*aktuális felelősségi eszme*” kérdése, milyen körben húzzuk meg az okozatosság határait.¹⁰⁸ Időtlen követelmény azonban, hogy a kártérítés parttalanságának a kártérítés funkcióinak szem előtt tartásával gátat kell szabni. A reparációs funkció tartalma is az, hogy a károkozó megtérítse a kárt, nem pedig az, hogy azt mindenáron megtérítse valaki. A prevenciós, elégtétel és (magánjogi) büntetés funkcióival azonban végképp kibékíthetetlen ellentétbe kerül minden olyan megközelítés, amely az oksági kör határait túlzottan széles körben rajzolja meg.

Felhasznált irodalom

Blutman László: Okozatosság a jogban: több ok együttes megítélése, FORVM Acta Juridica et Politica, 2011/1.

Blutman László: Okozatosság, oksági mércék és a magyar bírói gyakorlat, Jogtudományi Közlöny, 2011/6.

Boronkay Miklós: A deliktuális felelősség határai, Iustum Aequum Salutare, III. 2007/4.

Boronkay Miklós: Hipotetikus okozatosság a kártérítési jogban, Jogtudományi Közlöny, 2008/3.

Dósa Ágnes: Az orvos kártérítési felelőssége, HVG-ORAC, Budapest, 2010.

¹⁰⁷ Eörsi 1985. 61.

¹⁰⁸ Marton 1992. 124.

Eörsi Gyula: Kártérítés jogellenes magatartásért, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958.

Eörsi Gyula: A jogi felelősség alapproblémái, Akadémia Kiadó, Budapest, 1961.

Eörsi Gyula: A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.

Eörsi Gyula: A közvetett károk határai, In: Németh János – Vékás Lajos (szerk.): Emlékkönyv Beck Salamon születésének 100. évfordulójára, ELTE ÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék, BÜK, Bp., 1985.

Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVG-ORAC, Budapest, 2011.

Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog, HVG-ORAC, Budapest, 2015.

Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi joguk köréből, Grill, Budapest, 1932.

Marton Géza: A polgári jogi felelősség, Triorg, Budapest, 1992.

Petrik Ferenc: A kártérítési jog – Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése, HVG-ORAC, Budapest, 2002.

Pribula László: Az okozatosság értelmezésének változása az egészségügyi szolgáltatók kártérítési felelőssége körébe, Jogtudományi Közlöny, 2011/4.

Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata, Grill, Budapest, 1937.

Wellmann György (szerk.): Polgári Jog, Kötelmi Jog, Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik rész, HVG-Orac, Budapest, 2014.

Zoltán Ödön: Felelősség szerződésen kívül okozott károkért, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961.

Causation in Tort Law Summary

Causation is an essential element of tort liability: causation proves a direct link between the defendant's negligence and the claimant's loss and damage. While scientific concept of causation is probabilistic, the purpose of legal causation is to find a fiction of certainty in order to establish liability. However the basic „but-for” test is not sufficient to identify the

chain of causation in fact patterns such as multiple causes or acts of a third party. The purpose of this article is to study the theories of causation in Hungarian civil law and the practice of courts concerning this element of tort liability.